

Kiegészés 150 ^[1]

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára az osztrák–magyar kiegyezés 150. évfordulójára a 2017-es év végéig látogatható kamarakiállításal emlékezik. A centenáriumi évében nemzetközi konferenciákon és tanulmánykötetben vizsgálták a korszak államjogi berendezkedését, gazdasági fejlődését, társadalmának változásait és a nemzetiségi politikát. Idén – egy-egy emlékkonferencia, emlékülés, vagy épp interaktív múltidézés mellett – jóval kisebb mozgolódás, érdeklődés tapasztalható a történész- és levéltáros társadalomban. Az alábbiakban az említett kiállításon bemutatott iratokból és képi illusztrációkból közlünk válogatást.

A monarchikus múltat gyakran megszipító, de részben újra is értékelő Habsburg-reneszánsz korát éljük. A magyar államiság történetében a tényleges főhatalmat leghosszabbban gyakorló *Ferenc József* kora a magyar polgárosodás legjelentősebb, a formálódó nemzeti törekvések árnyékában is alapvetően békés, rendkívüli gazdasági és kulturális gyarapodást eredményező időszaka [popup title="volt" format="Default click" activate="click" close text="Ehhez lásd például GERŐ ANDRÁS: *Ferenc József és a magyarok. Habsburg Történeti Intézet, Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Bp., 2016.*"]. Tulajdonképpen máig egyetérthetünk a király emlékét törvénybe iktató 1917. évi I. tc. indoklásával. Eszerint „*a Dicsőült Első Ferenc József [...] a nemzet életét nehéz időkben szeretettel és nagy uralkodói kötelességgel vezette a fejlődés útján és virágzásra* [popup title="emelte" format="Default click" activate="click" close text="https://1000ev.hu/index.php?a=3&f=7373 (A letöltés ideje: 2017. július 28.)"]”. Annnyit ugyanakkor módosítani kell, hogy a királynak nem igazán voltak érzelmei, de nem is gyűlölte a magyarokat.

A magyar politikai elit és a társadalom jelentős része 1867-ben képes volt arra, hogy kiegyezzen egykori hóhérral. Hallgassuk *Bartók Béla* Kossuth című szimfonikus költeményét és abban az osztrák császári himnusz, a *Gotterhalte* parafrázisát, olvassuk *Mikszáth Kálmán* szép meséjét arról, kifizia hogyan fog megvívni Magyarországot a király [popup title="fiával" format="Default click" activate="click" close text="MIKSZÁTH KÁLMÁN: A ló, a bárány és a nyúl. <http://mek.oszk.hu/05300/05386/05386.htm#1> (A letöltés ideje: 2017. július 28.)"], emlékezzünk az aradiakra, de kövessük az akkori (tulajdonképpen a kései '48-as) politikai elit magatartását is. A múlttal való megbékélés folyamata azt is eredményezheti, hogy belátjuk: az abszolút uralkodónak nevelt *Ferenc József* – tucatnyi etnikum között egyensúlyozva, a magyar birodalomfél többségét alkotó nem magyar alattvalóival szemben – élete végéig kitartott a magyarságnak a germán és szláv aspirációkat is féken tartó hatalmi konstrukcióban meghatározó befolyást biztosító kiegyezés mellett. Eközben különböző gesztusaival – ifj. Bertényi Iván szavaival – legalább a bocsánatkérés közelében járt, ha *pro forma* nem is jutott el [popup title="addig" format="Default click" activate="click" close text="Ehhez lásd http://index.hu/tudomany/tortenelem/2016/11/21/100_eve_halt_meg_ferenc_jozsef/ (A letöltés ideje: 2017. július 28.)"].

A korabeli magyar politikai vezetés azt is belátta, hogy az adott külpolitikai helyzetben gazdaságilag és katonailag a birodalomban maradás az egyetlen ésszerű Európát. Az új állam nem csupán talpon maradt, de jelentős felvirágzást is produkált, a magyar gazdaság folyamatosan növekedett, és az Ausztriától és Nyugat-Európától való lemaradás ugyan megmaradt, de fokozatosan és jelentős mértékben csökkent. A kiegyezés és a dualizmus megítélését sokáig a végkifejlet, a Monarchia felbomlása is erőteljesen [popup title="befolyásolta" format="Default click" activate="click" close text="SOMOGYI ÉVA: A dualizmus államrendszere. IN: GERŐ ANDRÁS (szerk.): *A Monarchia kora – ma. Habsburg történeti monográfiák 1. Új Mandátum Kiadó, Bp., 2007, 109–121.*"], ugyanakkor tény, hogy a bukás nem volt törvényszerű, azt a háború tette befejezetté. Annyi – Gerő Andrással egyetértésben – nagy bizonyossággal állítható, hogy egy megreformált kettős állammal, vagy egy határozottabb uralkodói fellépéssel megmentett ausztriai és/vagy magyar trón által kínált berendezkedéssel a térség is jobban járt [popup title="volna" format="Default click" activate="click" close text="http://tortenelem.mandiner.hu/cikk/20161005_szobrot_erdemel_ferenc_jozsef_gero_andras_a_mandinernek (A letöltés ideje: 2017. július 28.)"].

A nemzetiségeket egyesítő federalista konglomerátum a multikulturalizmus példája volt, amely az Európai Unióhoz hasonló problémákkal küzdött (a közös katonai, kül- és gazdaságpolitika mellett a migrációval is), de azokat összességében nem, vagy csak időlegesen tudta megoldani. Vannak, akik úgy gondolják, Európa egy olyan vonatra akart felszállni a két világháború után, amely 1914-ben egyszer más kisiklott. Ugyanakkor az uralkodó nemzetek kompromisszumkeresése, a nemzeti önrendelkezés igényének a lehetőségek szerinti kielégítése (vagy éppen azok elfojtása), a kulturális sokszínűség, a folyamatos tárgyalások és a szimbolikus összetartó erők, a dinasztia és a (hadviselésre kevésbé alkalmas) hadsereg hosszú életét biztosították a birodalomnak – anélkül, hogy az alapvető kérdéseket megoldották [popup title="volna" format="Default click" activate="click" close text="http://derstandard.at/1397522575209/Die-Habsburgermonarchie-als-Vorbild-fuer-die-Europaeische-Union (A letöltés ideje: 2017. július 28.)"].

2017. május 13-án, az Emlékhelyek Napján ellátogattunk a Kerepesi úti temetőbe, hogy a nemzeti panteonban részt vegyünk a kiegyezés korát bemutató szervezett sétán. Természetesen felkerestük *Batthyány Lajos*, *Deák Ferenc* és *Kossuth Lajos* síremlékét is. A program végén egy egyszerű sírkőnél álltunk meg, rajta egy 2001-ben, 107 éves korában elhunyt, boldog mosolyú férfi fényképe. [popup title="Molnár Károly" format="Default click" activate="click" close text="Sepsi-Nagybacsoni Molnár Károly (1894–2001): részt vett az első világháború harcaiban, belgyógyász és fogorvosi diplomájával a hivatásos katonai állományban helyezkedett el. A második világháborúban ezredessé, 1991-ben tábornokká léptették elő.", orvos-tábornok három évszázad történelmi fordulatait élte meg, az 1989–1990-es rendszerváltás előtti utolsó nagy kompromisszum világában nőtt fel. Sírján a felirat az utolsó katonájaként, a felszültségekkel és konfliktusokkal terhelt volta ellenére is – a későbbi közép-európai fejlemények és tapasztalatok tükrében – nosztalgiával kezelt boldog békeidők utolsó szemtanújaként [popup title="emlékezik rá" format="Default click" activate="click" close text="A programról részletesebben lásd <http://emlekhelyeknapja.hu/> (A letöltés ideje: 2017. július 28.)"].

A kiállítás hét, a kiegyezési folyamatban, illetve a dualista rendszer működtetésében meghatározó szerepet játszott történelmi személyiség – sorrendben *Deák Ferenc*, *Ferenc József*, *gróf Andrássy Gyula*, *Kossuth Lajos*, *Tisza Kálmán*, *Wekerle Sándor* és *gróf Tisza István* – portréját, pontosabban az államjogi berendezkedéshez való viszonyát rajzolja meg. A tablókon egykorú vélekedések és későbbi történészi álláspontok felidézésével jellemezzük, illetve részben kevésbé ismert felvételek és tőlük származó idézetek segítségével, valamint öt-hat kifejező forrás közlésével mutatjuk be az adott államférfit. A tárlókban három nagy témakörben – Koronázás és kiegyezés, A dualizmus kora, Válságjelek és összeomlás – további eredeti dokumentumokat helyeztünk el, közöttük korabeli törvénycikkek és magánlevelek mellett *Ferenc József* koronázási hitlevelét, *Deák Ferenc* hajtinását, az *Ezredévi Kiállítás* és a *Vérmezőn* rendezett népünnepély helyszínrajzát és *IV. Károly* második eckartsau-i levelét is. A kiállítás grafikai megtervezése *Nagy Attila* munkája, az iratfotókat *Czikkelyné Nagy Erika* készítette.

A kiegyezési folyamat egyik kulcsszereplője magyar részről *Deák Ferenc*, a csaknem húsz évvel azelőtti *Batthyány-kormány* tagja, a polgárosodást szolgáló 1848-as áprilisi törvények egyik alkotója. A *Ferenc József* császár kezdeményezte egyeztetések során *Deák* politikáját párhuzamosan jellemezte az ellenoldal közelítő lépéseinek méltánylása, ugyanakkor nyilvánvaló rendíthetlenség, ha az alkotmányosságról volt szó. „[...] *Kértük alkotmányunk és törvényeink azonnali visszaállítását teljes erejükbe és azok végre is hajtassanak. Egyedül ez volna képes aggodalmainkat eloszlítani és a nemzetet megnyugtatni, de a legmagasabb királyi leiratban éppen ez nem található. Mint hogy tehát jogos kívánalmaink most sem teljesültek, indítványozom, hogy újabb felirattal járuljunk Ő felségéhez és [...] kérjük és sürgezzük mindazt, amit eddigi fölratainkban is kértünk és sürgettünk*” – írta *Deák Ferenc* 1866. novemberi [popup title="indítványában" format="Default click" activate="click" close text="MNL OL K 2 – 1865-1868-565."]. Időnként nem állt távol tőle a maró gúny használata írásaiban, ha a császári oldaljogi következtelenségeire igyekezett rávilágítani.

Kiállításunk *Deák Ferenc* politikai tevékenysége mellett személyes levelezéséből is közöl dokumentumokat. A politikában változatlan komolysággal nyilatkozó *Deák* gyengéd odafigyeléssel és támogatással fogalmazta leveleit például *Vörösmarty Mihály* árvainak megsegítése [popup title="ügyében" format="Default click" activate="click" close text="MNL OL R 22 – 7/a. tétel No.5."], vagy éppen keresztlányának is. Az alábbiakban közölt levél ez utóbbi hozzátartozójának szól. *Deák* szabadidejében szívesen dolgozott faragványokkal, elmondása szerint a közügyekkel járó bosszúságok közepette ez a fajta időtöltés tudta megnyugtatni. E hobbiira a szóban forgó szeretetteljes levél is utalást tesz.

1. *Deák Ferenc* levele *Szabadhegyiné Nedeczky Idának*

Pusza Sz. Lászlón Julius 7. 1862.

Kedves István!

Szerencsém meg írtam, holnap korán
a levelem vissza indult, köpö-
nöm fiveszégtelek.

A botot Edelexen má-
radtak, Lege fives, kord el arq
kue magacodal a jövö hatan
aron nagy furesnek melye
tegnap jöt bontostunk, az
egyet levelet vagy is vasfü-
részes fivesen nem találok,
talán az is ott maradt.
Nemzetel meg kerlek is az
is kord el.

Joszeu veled. Csókollak
frantsalcajfor. - Seindes
is Jevő is a gyermeke
lek is. Ohajira váruul
momen csókol. Jevő
még nem jön kora a
menőül. Joszeu a jö
fereő banyu komai
is kerkepe agyü.
Deat ferecz

1862. július 7.

Jelzet: MNL OL R 22-7/b.-No.8. – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, 1526 utáni gyűjtemény, Személyek szerinti iratok, Deák Ferenczel kapcsolatos iratok, Deák Ferenc levelei unokahúgához, Nedeczky Idához – Eredeti, kézzel írt.

Ferenc József tehát kísérletet tett a megbékélésre, nem csupán az aradi emlékszóbor felállításának (1890) és Kossuth pesti temetésének engedélyezésével (1894), hanem már a koronázás kapcsán a közkegyelem kihirdetésével, az elkobzott javak visszaadásával és a 100 ezer forintos koronázási ajándéknak – Deák javaslatára és Andrassy indítványára – a honvédek özvegyeinek, árváinak és a hadirokkantaknak történő felajánlásával. Utóbbi kegyelmi aktus akár provokációként is értékelhető volt azok – főleg a nem magyar nemzetiségűek – szemében, akik 1848/49-ben a császár mellett tették le voksukat. [popup title="Franz Folliot de Crenneville" format="Default click" activate="click" close text="Franz Folliot de Crenneville (1815–1888): soproni születésű osztrák tábornagy, titkos tanácsos, főkamrás.] tábornagy az ő véleményüket fogalmazta meg: „Aljasság. Szeretnék inkább meghalni, csak hogy ne kellett volna ezt a szegényt megérem. Hová jutunk így? Ez nem kormányzás, efféle gazemberek tanácsát követni. Andrassy most jobban megérdemli az akasztófát, mint [popup title="1849-ben" format="Default click" activate="click" close text="Idézi: HAMANN, BRIGITTE: Erzsébet királyné. Európa Könyvkiadó, Bp., 1988, 263. Valójában Andrassyt 1851-ben ítélték halálra. ”].”

Vele szemben Ferenc József azt írta Andrassynak, hogy „atyai szívének nincs forróbb óhajta”, mint hogy felszámolja „a múlt szomorú eseményeinek” következményeit, és tőle telhető mértékben enyhítse a szenvedéseket. Erzsébet királyné is csatlakozott „Felséges Ura és férje” felajánlásához. Többek között ezt a tényt is szem előtt tartva talán egyszer Ferenc József is visszatérhet – ha nem is a magyarok szívébe, de – abba az épített, miniszterelnökei és miniszterei által fémjelzett környezetbe, amelynek meghatározó része – Budapesten és a vidéki városokban egyaránt – az ő nevéhez és időszakához kötődik.

2. Ferenc József és Erzsébet felajánlása a honvédek árváinak és özvegyeinek

Kedves István! Holnap
korán a levelem vissza
indult, köpönöm fiveszég-
telek. A botot Edelexen
máradtak, Lege fives, kord
el arq kue magacodal a jövö
hatan aron nagy furesnek
melye tegnap jöt bontostunk,
az egyet levelet vagy is
vasfürészes fivesen nem
találok, talán az is ott
maradt. Nemzetel meg
kerlek is az is kord el.

[3]

[Tovább a galéria oldalára](#) [5]

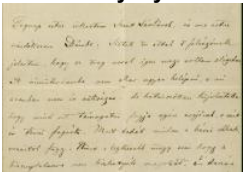
1867. június 10.

Jelzet: MNL OL N 46–Lad I–Fasc.1–No.10. – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Regnicolaris Levéltár, Archivum Regni, Ladula J.Mandata et decretaregia – Eredeti, kézzel írt.

„Nem sérelmi politikát folytatni, hanem a haladás terén előre menni, ez a mi feladatunk, ha nem akarunk elmaradni végképen minden más nemzet mögött. Haladnunk kell tehát [...] sebesen és idővesztés [popup title="nélkül" format="Default click" activate="click" close text="Gróf Andrassy Gyula beszédei. Szerk. LEDERER BÉLA. Franklin, Bp., 1893, 12. "] [...]” – mondta gróf Andrassy Gyula 1869-ben a jászberényi választók előtt tartott beszédében. Az 1848/49-es szabadságharcban részt vett és ezért a Ferenc József császári uralma alatt álló Magyarországon – távolléte okán – jelképesen kivégzett politikusnak lett volna oka sérelmeket táplálni, azonban az emigrációból 1857-ben hazatérő Andrassy más döntést hozott. Egyik kitartó támogatója, Eötvös József által az ország gyakorlatilag egyetlen – áldásos értelemben – ambiciózus fiatalemberének [popup title="aposztrófált" format="Default click" activate="click" close text="A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1866. július 21-én kelt értékelését idézi: Eötvös József. Szerk. VELIKY JÁNOS. Új Mandátum, Bp., 1998, 118.] arisztokrata Ferenc József belátásában bízva, annak előremutató lépéseit méltányolva és arra építve, minden ízében gyakorlatias szellemben tevékenykedett. Ennek az útnak fontos állomása volt a szakminiszterei hathatós közreműködésével előkészített, a polgári fejlődést biztosító több száz törvény létrehozásával fémjelzett [popup title="miniszterelnöksége" format="Default click" activate="click" close text="Megemlítendő, hogy miniszterelnöki hivatala mellett Andrassy párhuzamosan honvédelmi miniszterként is szolgált, amely tevékenységét – a katonai ügyekre legendásan érzékeny – király a hivatalosnál valamelyest melegebb hangú levélben méltányolta. MNL OL K 26-1871-1605.], majd nyolcévnyi, meghatározó eseményeket hozó külügyministersége is. (Amelyek Andrassy nem is oly felhőtlen ércelődése ismeretében – hasonlóan a háborús évekhez – véleménye szerint dupla annyinak számítottak a ma is közismert mondas [popup title="alapján" format="Default click" activate="click" close text="A viszonyok mellyek között szolgáltam – olyanok voltak – mellyekről azt lehet mondani „Ein Kriegsjahr wird für zwei gerechnet.” Andrassy Gyula Festetics Mária-hoz 1880-ban írt levelének szövegét lásd FESTETICS MÁRIA: Egy udvarhölgy naplójából. Gödöllői Királyi Kastély, Gödöllő, 182.].)

Az alábbi dokumentum a frissen kinevezett külügyminiszter [popup title="Ferenczy Idához" format="Default click" activate="click" close text="Ferenczy Ida (1839–1928): Erzsébet királyné kecskeméti születésű, köznemesi származású – 1864-től a királyné haláláig szolgáló – társalkodó- és felolvasónője. Szolgálatiáért I. Ferenc József a királyné meggyilkolását követően, 1898-ban alapított Erzsébet Rend I. osztálya kitüntetését adományozta részére.], Erzsébet királyné társalkodónőjéhez írt levele. Ferenczy Ida és [popup title="Festetics Mária" format="Default click" activate="click" close text="Tolnai Festetics Mária grófnő (1839–1923): 1871-től annak haláláig Erzsébet királyné mellett szolgáló udvarhölgy. Kitüntetései tekintve csillagkeresztes hölgy, illetve az Erzsébet Rend I. osztályának birtokosa volt. "] udvarhölgy is baráti szálakkal kötődött Andrassyhoz és Deák Ferenchez: Andrassy Gödöllőn és Bécsben is gyakorta tiszteletet tette a „magyar” hölgyeknél, akikkel politikai ügyekről is rendszeresen eszmét cserélt. A levél némi fényt vet Andrassy működésének körülményeire, és említést nyer benne „az öregúr”, az Andrassyt továbbra is „mindenben támogató” (azonban a bécsi udvar képviselőivel szemben hagyományosan bizalmatlan) Deák Ferenc is.

3. Andrassy Gyula levele Ferenczy Idának

[Tovább a galéria oldalára](#) [6]

[Tovább a galéria oldalára](#) [7]

Dátum nélkül

Jelzet: MNL OL P 4–231–No.2. – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Családok, személyek, testületek és egyesületek iratai, Családi fondok, levéltárak, Andrassy család, id. Andrassy Gyula levelezése – Eredeti, kézzel írt.

Kossuth Lajos, „a turini remete” emigrációja során végig hű maradt az 1849. április 14-én, Debrecenben meghirdetett céljához és önmagához. Későbbi föderatív elképzeléseit, a nemzetiségi feszültségeket helyi szinten orvosló és Európát is átrendező Duna-menti államszövetség ideáját az öntudatra ébredő nemzeti kisebbségek korában csak ő maga látta életképesnek és kívánatosnak.

1885 tavaszán fiatal lány kopogtatott Kossuth torinói ajtaján. Az alig huszonkét esztendő [popup title="Parlaghy Vilma" format="Default click" activate="click" close text="Parlaghy Vilma (1863–1923): ismert portréfestő, több mint százhusz közéleti személyiség arcképét festette meg."] hosszasan gyözködte Kossuthot, hogy álljon, illetve üljön neki modell. Az agg államférfit végül sikerült meggyőzni. Három nap alatt három (kettő ülő, egy álló pózban) festmény készült, közülük a legismertebbet, amelyet politikai okokból csak az 1886-os budapesti országos kiállításon állítottak ki, a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka őrzi. Ferenc József pillantásra sem méltatta a [popup title="festményt" format="Default click" activate="click" close text="Ehhez lásd: SZEKFÚ GYULA: Az öreg Kossuth 1867–1894. Emlékkönyv Kossuth Lajos születésének 150. évfordulójára. Akadémiai Kiadó, Bp., 1952, II. kötet, 341–433.], pedig sem az élő, sem a néhány évvel később elhunyt Kossuthot nem volt könnyű ignorálni.

Emellett a torinói Museo Nazionale del Risorgimento, illetve a ceglédi Kossuth Múzeum „Tükör valék...” című állandó kiállítása is őriz egy 1885-ben készült [popup title="Kossuth-festményt" format="Default click" activate="click" close text="."]. Utóbbival és Parlaghy Vilma-val kapcsolatban lásd: REZNAK ERZSÉBET: Kossuth Lajos kilencvenkét éve. Ceglédi Füzetek 34. Cegléd, Kossuth Múzeum, 2002. 81., illetve RÓZSA GYÖRGY: Kossuth Lajos ikonográfiája. „Leborulok a nemzet nagysága előtt”. A Kossuth-hagyaték. Szerk. KÖRMÖCZI KATALIN. Magyar Nemzeti Múzeum, Bp., 1994, 347.]. Ceglédre 1955-ben a Múzeumok és Műemlékek Központjából került a festmény. Parlaghy Vilma a képek köszönhető ismertségét arra használta, hogy a nála maradt festménnyel országos, belépőjegyes turnéra induljon, ahol másolatok készítését is vállalta. A bájos festőnő mintegy százhusz közéleti személyiség, többek között [popup title="Otto von Bismarck" format="Default click" activate="click" close text="Otto von Bismarck (1815–1898): porosz államférfi, 1862–1871 között Poroszország miniszterelnöke, 1871-től a Német Császárság kancellárja, a német egység megteremtője.], [popup title="Nikola Tesla" format="Default click" activate="click" close text="Nikola Tesla (1856–1943): horvát-szerb-amerikai fizikus, feltaláló, villamosmérnök, gépészmérnök, filozófus.] és [popup title="II. Vilmos" format="Default click" activate="click" close text="II. Vilmos (1859–1941): 1888 és 1918 között a Német Birodalom császára, Poroszország királya, a Hohenzollern-ház tagja.] portréját is elkészítette. Egy orosz arisztokratával kötött, rövid életű házasságával szerzett hercegnői címét haláláig megőrizte.

4. Parlaghy Vilma festménye Kossuth Lajosról

1885.

A festmény lelőhelye: Kossuth Múzeum, Cegléd, CKMK 55. 4. 1.

Amilyen karakteres és erőteljes hangot ütött meg ellenzékiként, később épp annyira bizonyult a kiegyezéssel létrejött közjogi rendszer biztosítójának Tisza Kálmán az 1875-ben kezdődött 15 éves miniszterelnöksége idején. A stílusában is lényegretörő, már a felesleges frázisoktól is mindvégig idegenkedő politikus, a gazdasági helyzet stabilizálása után a nagy elvi kérdések kikerülésének útján járt. „Van [...] korszak, amikor a különben életerővel bíró és élni akaró nemzet érzi azt, hogy [...] feladata nem rohamosan haladni, nem szemképráztaó dolgokat művelni, de homokszemre-homokszemet, téglára-téglát hordva, felépíteni az állam [popup title="épületét" format="Default click" activate="click" close text="GRATZ GUSZTÁV: A dualizmus kora. Magyar Szemle Társaság, Bp., 1934, 206."]” – fogalmazta meg miniszterelnöksége tizedik évfordulóján. Kormányzása biztosította a közigazgatás, a közbiztonság, a polgári törvénykezés, a közegészségügy, a közlekedés, az oktatás további fejlődésének alapfeltételeit, hivatali ideje alatt kezdődött meg az Országház építése és vált lehetővé többek között a Magyar Állami Operaház megnyitása is.

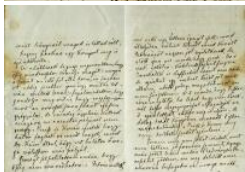
Bár a közjogi rendszer fenntartása érdekében szilárdan együttműködött az uralkodóval, egyéniségének ereje megmutatkozott például abban, hogy a grófi címet nem fogadta el. Azon a véleményen volt, hogy „[popup title="mindig többet ér egy magyar nemes, mint egy osztrák gróf" format="Default click" activate="click" close text="KOZÁRI MONIKA: Tisza István családjáról. MARUZSA ZOLTÁN–PALLAI LÁSZLÓ (szerk.): Tisza István és emlékezete. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2011, 20.]", és csak fivére – az árvíz sújtotta Szeged újjáépítését kormánybiztosként irányító [popup title="Tisza Lajos" format="Default click" activate="click" close text="Gróf Tisza Lajos (1832–1898): politikus, Szeged város (árvíz utáni) újjáépítéséért felelős teljhatalmú királyi biztos (1879–1883), a király személye körüli miniszter (1892–1894)."] – kérésére egyezett bele abba is, hogy a grófi címet fía, Tisza István elfogadja és tovább vigye. Tisza Lajos ekkor már halálosan beteg volt, Tisza Kálmán természetesen nem akarta megtagadni utolsó kérésének teljesítését. Visszaemlékezések szerint, ahogy a kormány ügyeit, úgy a párttársak, a kérelmezők és a családtagjai kéréseit is odafigyeléssel [popup title="kezelte" format="Default click" activate="click" close text="Ehhez lásd KOZARI MONIKA: Tisza Kálmán és kormányzati rendszere. Napvilág, Bp., 2003, 485–503.].

Az alábbiakban Tisza Kálmánnak a feleségéhez írt egyik levelét közöljük, amely a kiegyezési rendszer egy későbbi védelmezője, az akkoriban kilenc éves Tisza István neveléséről is szót ejt.

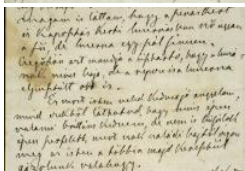
5. Tisza Kálmán feleségéhez írt levele geszti tartózkodásáról

[10]

[11]

[12]

[Tovább a galéria oldalára](#) [13]

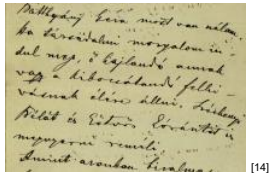
1870. április 15.

Jelzet: MNL OL P 1462–III.–3. – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Családok, személyek, testületek és egyesületek iratai, Családi fondok, levéltárak, Tisza család geszti iratai, Újabb gyarapodás, Tisza családra vonatkozó iratok – Eredeti, kézzel írt.

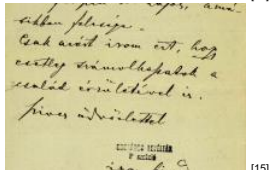
Wekerle Sándor, az első polgári származású magyar miniszterelnök háromszor töltötte be a kormányfői posztot, politikai váltógazdaság hiányában sohasem megnyert választás után. Mindháromszor válságmenedzseri feladatai voltak, utoljára 1917 augusztusában a kisebbségi kormányzásba belebukó gróf Esterházy Móric helyét vette át a világháború és a történelmi Magyarország utolsó évében. Nevéhez fűződik a valutareform, az állami anyakönyvekről és a polgári házasságról szóló törvényjavaslatok elfogadtatása, az adórendszer részleges modernizációja és a választójogi reformkísélet is. Folyamatosan küzdött a politizáló magyar közvélemény dualizmusellenessége ellen, a nemzetiségi és a szociális kérdés kezelésén kívül az ún. merkantil-agrár ellentét feloldásáért is fellépett. Hideg fejjel, elsősorban gazdasági megfontolások alapján tartotta szükségyszerűnek a Habsburg-birodalom fenntartását. A Wekerle-telep munkáslakásainak építése is az ő kezdeményezésére indult meg.

A kiállításon többek között bemutatjuk azt a levelét, amelyben arra kéri Darányi Ignác jogászt, a Szabadelvű Párt alelnökét, hogy – amennyiben társadalmi mozgalom indul Kossuth temetésével kapcsolatban, számolva „a család érületével” – a Batthyányi-mauzóleumot „hagyják kombináción kívül”, hiszen „ott csak két hely van”. A ceruzás kiegészítés pedig azt emeli ki, hogy Deákot is ideiglenesen olyan kriptába temették, „[popup title="melyben még senki sem volt" format="Default click" activate="click" close text="Wekerlének az uralkodóval folytatott csörtéjéről Kossuth temetésével kapcsolatban lásd: BORUS JUDIT: Kossuth, a főváros halottja. Budapesti Negyed 3., 1994/1. <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00003/borus.htm> (A letöltés ideje: 2017. június 7.). A Kossuth-mauzóleum történetéhez lásd: E. CSORBA CSILLA: A Kossuth-mauzóleum építéstörténete. *Ars Hungarica*, 11. 1983/1–2. sz. 127–158.”].

6. Wekerle Sándor levele Darányi Ignácnak Kossuth temetésével kapcsolatban

14

15

16

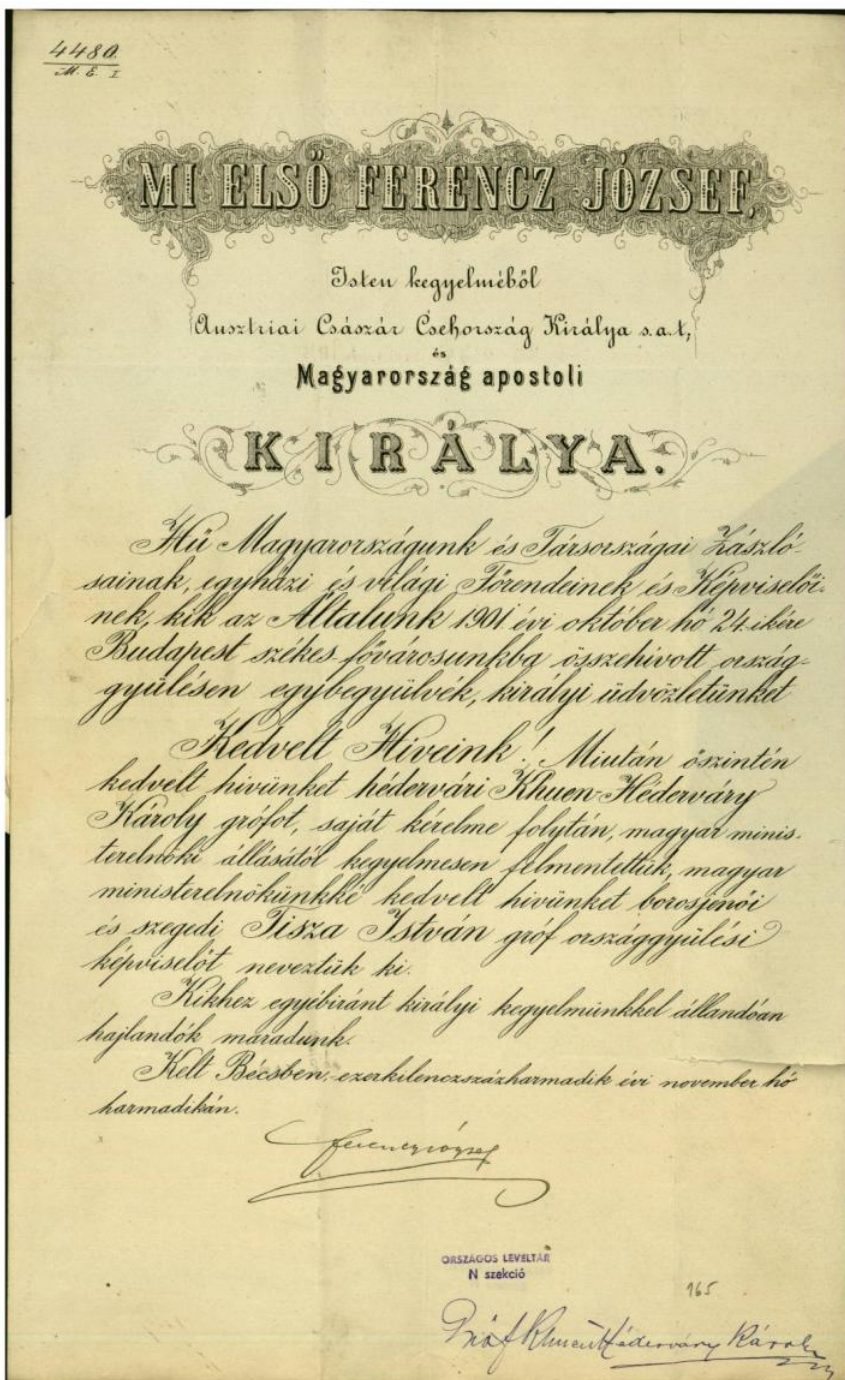
[Tovább a galéria oldalára](#) ^[17]

1894. március 21.

Jelzet: MNL OL P 1441–III.–15–723. – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Családok, személyek, testületek és egyesületek iratai, Családi fondok, levéltárak, Darányi család levéltára, Darányi Ignác, Darányi Ignáchoz írt levelek, Iktatatlan levelek – Eredeti, kézzel írt.

Tisza István politikai pályáját rajongás és gyűlölet övezte, de ő mindig a maga útját járta, eszméiben, tetteiben kálvinista küldetésudaton alapuló hite [popup title="vezette" format="Default click" activate="click" close text="IFJ. BERTÉNYI IVÁN: A gyűlölt Tisza István. http://kommentar.info.hu/iras/2011_5/a_gyulolt_tisza_istvan (a letöltés ideje: 2017. július 28.), illetve UŐ: Tisza István alakja Szekfű Gyula és Pethő Sándor történetírásában. <http://mek.oszk.hu/03200/03296/03296.htm#5> (A letöltés ideje: 2017. július 28.)]. Az elveihez makacsul ragaszkodó, nagy formátumú konzervatív-liberális politikus az osztrák–magyar dualizmus szerepét a kárpát-medencei magyar szupremácia – és benne az arisztokrácia és a dzsentrí vezető pozíciójának – megőrzésében látta a szlavizmussal szemben. Meggyőződése szerint a magyar nemzeti érdek védelmét a nagyhatalmi versengésben az erős és határozott Monarchia, annak megszilárdítását pedig a Németországgal megvalósított egyenrangú szövetség garantálta. Úgy vélte, hogy a történelmi Magyarország csak akkor maradhat fenn, ha egy szilárd, a jelentős társadalmi reformigényeket határozottan elvető Habsburg Monarchia készül fel a várható nagy háborúra. Pontosan és mindenki másnál korábban érzékelte, hogy ez a háború élethalálharc lesz, nem csupán a Monarchia, de Magyarország számára is. Ezért vállalta a népszerűtlenséget és a gyűlöletet. Politikai pályájának végén a fővárosban maradt és szembenézett gyilkosai puskacsővével. Az általa eleinte ellenzett és veszélyes eszköznek tartott világháborúnak ő volt az utolsó magyar áldozata. Tiszára egyéb dokumentumok mellett az első miniszterelnöki kinevezéséről értesítő királyi leirattal emlékezünk.

7. Királyi leirat Tisza István első miniszterelnöki kinevezéséről

1903. november 3.

Jelzet: MNL OL N 46-Lad I-Fasc. 1-No. 59. – Eredeti, kézzel írt.

Címkék:

[kiegyezés](#) ^[19]

[Osztrák–Magyar Monarchia](#) ^[20]

[kiállítás](#) ^[21]

[megemlékezés](#) ^[22]

Kiadás: 17. évfolyam (2017) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/kiegyezes-150>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/kiegyezes-150>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/deak_hu_mnl_ol_r_22_7b_no_8.jpg

[3] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/2-ferenc-jozsef-es-erzsebet-felajanlasi-a-honvedek-arvainak-es-ozvegyeinek/ferencjozsef1humnloln0046000100101.jpg>

[4] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/2-ferenc-jozsef-es-erzsebet-felajanlasi-a-honvedek-arvainak-es-ozvegyeinek/ferencjozsef2humnloln0046000100102.jpg>

[5] <https://www.archivnet.hu/2-ferenc-jozsef-es-erzsebet-felajanlasi-a-honvedek-arvainak-es-ozvegyeinek>

[6] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-andrassy-gyula-levele-ferenczy-idanak/andrassy1humnlolp423121.jpg>

[7] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-andrassy-gyula-levele-ferenczy-idanak/andrassy2humnlolp423122.jpg>

[8] <https://www.archivnet.hu/3-andrassy-gyula-levele-ferenczy-idanak>

[9] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/kossuth_muzeum_cegled_ckmk_55_4_1.jpg

[10] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5-tisza-kalman-felesegehez-irt-levele-geszt-tartozkodasrol/humnlolp1462iii00033.jpg>

[11] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5-tisza-kalman-felesegehez-irt-levele-geszt-tartozkodasrol/humnlolp1462iii00034.jpg>

[12] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5-tisza-kalman-felesegehez-irt-levele-geszt-tartozkodasrol/humnlolp1462iii00035.jpg>

[13] <https://www.archivnet.hu/5-tisza-kalman-felesegehez-irt-levele-geszt-tartozkodasrol>

[14] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/6-wekerle-sandor-levele-daranyi-ignacnak-kossuth-temetesevel-kapcsolatban/humnlolp1441iii001507231.jpg>

[15] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/6-wekerle-sandor-levele-daranyi-ignacnak-kossuth-temetesevel-kapcsolatban/humnlolp1441iii001507232.jpg>

[16] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/6-wekerle-sandor-levele-daranyi-ignacnak-kossuth-temetesevel-kapcsolatban/humnlolp1441iii001507233.jpg>

[17] <https://www.archivnet.hu/6-wekerle-sandor-levele-daranyi-ignacnak-kossuth-temetesevel-kapcsolatban>

[18] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/tisza_istvan_hu_mnl_ol_n_0045_lad_i_fsc_0001_no_0059.jpg

[19] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kiegyezes>

[20] <https://www.archivnet.hu/cimkek/osztrak-magyar-monarchia-0>

[21] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kiállítás>

[22] <https://www.archivnet.hu/cimkek/megemlekezés>

[18]